NOAH E. COTSEN LIBRARY OF
YIDDISH CHILDREN'S LITERATURE

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 04566

A MAYSE MIT A FRISHT

Judah Steinberg

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol
of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from
a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights
in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain
or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.
If you hold an active copyright to this work – or if you know who does –
please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

ראזשינקעס מיט מאנדלען

מעשהלעך פאר אידישע קינדער

יהודה שטיינבערג

1. א מעשה מיט א פירשט — 2. דער געשלאגענער איינגעל — 3. פליגען שריפט.
4. א ריינער געוויסען. — 5. די שולע.

איבערזעצט פון ס. שאפירא

מאקס נ. מייזעל

אידישער פערלאג פאר ליטעראטור און וויסענשאפט

אַ מעשה מיט אַ פירשט.

אַמאָל איז געווען אַ רייכער פירשט, וואָס האָט פיינט געהאַט די אידען. פלעג ער אָנטון אַלערליי צרות די אידען, וואָס האָבען געוואוינט אין זיינע שטעט און דערפער.

און שטעט און דערפער האָט ער געהאַט זעהר אַ סך. און אין זיי האָבען געוואוינט זעהר אַ סך אידען.

פלעג דער פירשט אַלע ערב פסח שיקען זיינע דינער אָנ־צוּוואַרפען חמץ אין אַלע ברונעמער, און די אידען האָבען ניט געהאַט קיין וואַסער גאַנץ פסח.

אַלע ערב סוכות פלעג דער פירשט וואַרטען ביז די אי־דען האָבען אויפגעשטעלט די סוכות, און ביינאַכט פלעג ער שיקען זיינע דינער זיי זאָלען די סוכות פאַרברענען.

שבת און יום טוב, ווען די אידען קלייבען זיך צוזאַ־מען אין די שולען דאַווענען, פלעג ער זיי איינשליסען אין די שולען און ניט אַרויסלאָזען אַ גאַנצען טאָג.

אַז ער האָט באַגעגענט אַ איד אין גאַס, פלעג ער איהם אָהן רחמנות'דיג שלאָגען. עס פלעג אויך טרעפען, אַז ער האָט צוזאַמענגערופען אַלע אידען מיט'ן רב און זיי איינ־געזעצט אין תפיסה.

און די פירשטין איז געווען אַ גוטע און ערליכע פרוי, און פלעג בסוד פאַרזאָרגען די געפאַנגענע מיט עסען, און זיי טרייסטען. אַמאָל פלעג זי אויך איינשטעלען איהר לעבען און זיי באַפרייען פון תפיסה. אָבער אַז דער פירשט פלעג זיך דערפון דערוויסען, פלעג ער די פירשטין באַשטראָפען און די אידען צוריק איינזעצען אין תפיסה.

האָט גאָט פאַרנומען דעם אידישען צער, און ער האָט אין דער שטאָט אַרונטערגעשיקט אַ גרויסען צדיק. ווען

דער צדיק איז אָנגעקומען אין שטאָט איז דער רב און די חשוב'סטע בעלי הבתים געזעסען אין תפיסה.

אַז די פירשטין האָט דערהערט, אַז אַ צדיק איז דאָ ביי די אידען, האָט זי מורא געהאַט ער זאָל ניט באַשטראָפען איהר מאַן. האָט זי גענומען איהרע קינדער, איז אַוועק צום צדיק און אָנגעהויבען וויינען פאַר איהם און בעטען:

— איך בעט דיך, געטליכער מענש! האָב רחמנות אויף די קליינע קינדער, זיי זאָלען חלילה ניט בלייבען קיין יתומים.

— גוט, — האָט דער צדיק געענטפערט — דיר און דיינע קינדער וועל איך קיין שלעכטס ניט טון!

— איך בעט דיך — האָט די פירשטין ווייטער גע־בעטען — האָב אויך רחמנות אויף מיין מאַן און טויט איהם ניט! אפשר וועט ער נאָך גוט ווערען!

— גוט — האָט דער צדיק געענטפערט — איך וועל איהם באַשטראָפען מיט אַ לייכטער שטראָף: „זאָל גאָט געבען, אַז אַלע דינער זאָלען פון איהם הערען בלויז גוטע און גערעכטע רייד."

— אָמן! — האָט די פירשטין מיט פרייד געענט־פערט און איז אַוועקגעגאַנגען.

און דער פירשט האָט זיך דערוואוסט, אַז אַ צדיק איז געקומען אין שטאָט אַריין און אַז די פירשטין איז ביי איהם געוועזען, איז ער שטאַרק אין כעס געוואָרען. האָט ער גע־רופען זיינע דינער און צו זיי געזאָגט:

— ברענגט שנעל אַהער דעם צדיק, וועלכען איך האַס!

האָט זיך די דינער געדאַכט, אַז ער זאָגט:

„לויפט און ברענגט אַהער דעם צדיק און זעצט איהם אַנידער אויף מיין שטול.״

זענען זיי געלאָפען איינער שנעלער פון צווייטען, זע־נען צוגעפאָרען צום צדיק'ם הויז אין אַ גאָלדענער קאַרעטע, האָבען איהם מיט גרויס כבוד געבראַכט אין פּאַלאַץ און אַוועקגעזעצט אויפ'ן טראָן.

אַז דער פירשט האָט דאָס געזעהן, איז ער אין כעס גע־וואָרען אויף די דינער און געשריען:

— אַ, איהר ווידערשפעניגע! וואָס האָט איהר גע־טון?! צי דען איז דאָס געווען מיין באַפעל? ברענגט מיר שנעל אַהער די געפאַנגענע אידען און איך וועל זיי שמייסען נאַקעטערהייט דעם צדיק אין די אויגען!

האָט זיך די דינער געדאַכט, אַז ער זאָגט:

— ברענגט שנעל די געפאַנגענע אידען, און זעצט זיי אוים אויף שטולען לעבען צדיק!

זענען די דינער געלאָפען איינער שנעלער פון צווייטען, האָבען אַרונטערגענומען די קייטען פון די געפאַנגענע, האָ־בען זיי אויסגעפוצט און אַוועקגעזעצט אויף שטולען קעגען צדיק.

דערווייל האָט אָנגעהויבען די זון אויפגעהן. האָט דער צדיק געזאָגט: עס איז צייט צו דאַוונען שחרית. לאָמיר דאַוונען בצבור!

האָבען אַלע אָנגעטון טלית און תפילין און אָנגעהוי־בען דאַוונען.

דער פּאַלאַץ איז געוואָרען אַ שול.

איז דער פירשט אין כעס געוואָרען און געזאָגט:

— ווי וואגט איהר עס, איהר פארשאָלטענע אידען! ווארט, איך וועל אייך באלד ווייזען!

און ער האָט ארויסגעגעבען א באפעהל צו זיינע דינער: געהט, שטעכט צעהן חזירים, גרייט צו דאָס פלייש און האַדעוועט דערמיט אָן די אידען מיט געוואלד.

האָט זיך די דינער געדאַכט, אז ער זאָגט:

„לויפט צום שוחט, זאָל ער קוילען צעהן קעלבער און גרייט צו א כשרה סעודה פאר מיינע חשוב'ע געסט!"

זענען די דינער אוועקגעלאָפען, גענומען צעהן קעלבער, זיי געלאָזען קוילען און צוגעגרייט א גרויסארטיגע סעודה, און האָבען דערלאַנגט די אידען טייערע מאכלים אין כשר'ע כלים. האָבען זיי געגעסען און געבענשט.

און דער פירשט איז בייז און אונצופרידען און זאָגט:

— ברענגט מיר ריטער און קייטען פאר אַט די ווידערשפעניגע!

דאַכט זיך די דינער, אז ער הייסט זיי ברענגען גאָלדענע צירונג פאר יעדען פון די אידען, און זיי האָבען באלד דערפילט זיין באפעל.

דערווייליע האָט אָנגעהויבען נאַכט ווערען און די אידען האָבען זיך געשטעלט דאַווענען מנחה און מעריב.

און דער פירשט איז בייז און אויפגערעגט. און פון גרוים כעס האָט ער ניט געגעסען און ניט געטרונקען צוויי טעג. אויפ'ן דריטען טאָג זאָגט ער צו די דינער:

— ברענגט מיר עסען!

דאַכט זיך די דינער, אז ער זאָגט, ברענגט א הונגעריגען אָרעמאן און גיט איהם עסען.

האָבען זיי אַזוי געטון.

פון דאן אן האט דער פירשט מורא געהאט צו בעטען עסען אדער טרינקען. ער האט זיך געטראכט: ווער ווייסט וואס זיי קאנען הערען אין מיינע ווערטער, און וואס זיי קאנען נאך אפטון!

איז ער געזעסען שטיל, געהונגערט און געווארט ביז די דינער וועלען זיך אן איהם דערמאנען און איהם געבען זיין עסען.

אבער וועה צו דעם, וואס דארף ווארטען אנדערע זא-לען זיך אן איהם דערמאנען!

איז דער פירשט מיט יעדען טאג שוואכער געווארען, ביז ער איז אין גאנצען קראנק געווארען.

האט די פירשטין רחמנות געקראגען אויף איהם און צו איהם געזאגט:

— דו זעהסט דאך, אז גאט שטראפט דיך. דער צדיק האלט זיך אויף ביי אונז אין פאלאץ, לאמיר צו איהם אריינ-געהן און איהם בעטען ער זאל דיר העלפען.

זענעןביידע אוועק צום צדיק.

האט דער צדיק געזאגט: ניט קיין קללה נאר א ברכה האב איך אויף דיר געבראכט. די איינציגע זאך וואס ער קאן איצט טון איז, ער זאל מיט יעדען באפעל הייסען טון עפעס גוטעס. דאן וועלען איהם די דינער פארשטעהן און טון זיין פארלאנג.

האט דער פירשט באשלאסען אזוי צו טון, און ווען ער איז אהיימגעקומען און געוואלט עסען, האט ער געזאגט צו זיינע דינער: ברענגט אן ארעמאן, וואס זאל מיט מיר עסען מיטאג!

האבען די דינער באלד געטון ווי ער האט געהייסען!

האָט ער ווייטער געזאָגט: גיט דעם צדיק אַלס מתנה אַ גאָלדענע קאַרעטע, און מיך זעצט אוועק אויפ'ן טראָן.

האָבען די דינער שנעל געטון ווי ער האָט געהייסען.

האָט דער פירשט ווייטער געזאָגט: געהט, בויעט אוים שולען פאַר די אידען און ראַמט אוים די איבריגע שטולען פון מיין צימער.

האָבען די דינער אַזוי געטון.

דערווייל איז געוואָרען זומער. האָט דער פירשט גע־זאָגט צו זיינע דינער: געהט, שטעלט אויף שענע סוכות פאַר די אידען און מיך פירט אוועק אין מיין זומער־וואוי־נונג.

האָבען די דינער זיך געאיילט און אויפגעשטעלט סוכות וואָס האָבען צו זיך קיין גלייכען ניט געהאַט אין שענ־קייט, און האָבען זיי באַהאַנגען מיט אתרוגים. זענען די סוכות געשטאַנען און געוואַרט אויף סוף זומער, און דער פירשט איז דערווייל אַרויסגעפאָרען אין זיין זומער וואוינונג.

און דער פירשט האָט נאָך לאַנג געלעבט און האָט זיך זיין גאַנצען לעבען געפירט ווי דער צדיק האָט איהם גע־הייסען.

דער געשלאָגענער אינגעל.

אין אַ דאָרף האָט געוואוינט אַן אָרעמער ערד־אַרביי־טער מיט'ן נאָמען עובד, און ער האָט געהאַט אַ פרוי און אַ זיבען יעהריגען אינגעל מיט'ן נאָמען חבקוק.

און עובד און זיין פרוי האָבען זעהר ליב געהאַט זייער זוהן חבקוק, ווייל ער איז געווען אַ גוט, פלייסיג און פאָלג־

זאַם קינד. האָבען זיי קיינמאָל אויף איהם קיין האַנט ניט אויפגעהויבען און אַפילו ניט אָנגעשריען אויף איהם.

איינמאָל איז עובד געקומען אין שטאָט אַריין און איז אַריינגעגאַנגען אין בית-מדרש, אָפּצוגעבען ליכט וואָס ער האָט מנדר געווען פאַר די וואָס לערנען ביינאַכט. האָט ער געהערט ווי איינער לערנט און זאָגט „חושך שבטו שונא בנו" (ווער עס שלאָגט ניט זיין זוהן האָט איהם פיינט).

האָט עובד געזאָגט צו דעם לערנער: „זייט אַזוי גוט, און גיט מיר צו פאַרשטעהן דעם פּסוק וואָס איהר לערנט."

האָט איהם דער מענש געענטפערט: „די ווערטער זענען גאַנץ איינפאַך: „ווען איינער שלאָגט ניט זיין קינד האָט ער איהם פיינט!"

ווען עובד האָט דאָס געהערט, איז ער טרויעריג געוואָרען. ער איז אַוועק אַהיים און האָט צו זיין ווייב אַזוי געזאָגט:

— אַן איין און איינציגען, גוטען זוהן האָט אונז גאָט געגעבען און מיר האָבען איהם פיינט.

— וואָס רעדסטו? — האָט זיך זיין ווייב פאַרוואונדערט — מיר האָבען פיינט אונזער חבקוק?!

— שווייג, אידענע! — האָט ער אויף איהר אָנגעשריען — ציי דען ביזטו קליגער פון שלמה המלך? ער האָט אָנגעשריבען: „חושך שבטו שונא בנו", און איינער אַ למדן פון בית המדרש האָט מיר דעם פּסוק פאַרטייטשט, אַז ווער עס שלאָגט ניט זיין זוהן האָט איהם פיינט."

אַז די פרוי האָט דאָס געהערט, האָט זי זיך ענטשולדיגט. זי האָט ניט געוואוסט, אַז דאָס האָט שלמה המלך אַזוי געזאָגט.

— און וואָס וועלען מיר איצט טון? איך וויל ניט מיר זאָלען פיינט האָבען אונזער זוהן.

— יעצט דאַרפען מיר אונזער זוהן שלאָגען!

— גוט! נעם, שלאָג איהם פון מיינעטוועגען אויך, ווייל איך האָב איהם שטאַרק ליב.

— דיר איז גרינג צו זאָגען, נעם, שלאָג! — האָט דער פאָטער געענטפערט — וואָס וועל איך טון, אז ער וועט וויינען?

— לאָמיר איהם אליין פרעגען און הערען זיין עצה.

האָבען זיי גערופען חבקוק'ן און איהם דערצעהלט, אַזוי און אַזוי האָט שלמה המלך געשריבען, אַזוי און אַזוי האָט מיר אַ למדן ערקלערט די באַדייטונג פון דעם פסוק, אַזוי און אַזוי האָט דיין מאַמע געזאָגט און אַזוי און אַזוי האָב איך איהר געענטפערט, יעצט, וואָס איז דיין עצה?

— אויב די זאַך איז אַזוי נויטיג — האָט חבקוק געענטפערט — נאַדיר מיין רוקען און שלאָג!

— און וואָס וועל איך טון, אז דו וועסט וויינען?

— פאַר וואָס זאָל איך עפּעס וויינען? צי דען וועט עס מיך אַ פרעמדער שלאָגען?! ס'איז דאָך מיינע טאַטע און מאַמע!

— גוט! — האָט דער פאָטער געענטפערט — איך האָב אָבער ניט קיין רוט.

— איך וועל געהן אין וואַלד — האָט חבקוק פאַרגע־שלאָגען — איך וועל דאָרט אָנשניידען דינע צווייגעלעך און מאַכען פון זיי אַ גוטע און ווייכע רוט.

— געה, מיין קינד, און איך וועל וואַרטען ביז דו וועסט צוריקקומען.

איז חבקוק אַוועקגעגאַנגען אין וואַלד אַריין. אויפ׳ן וועג האָט ער באַגעגענט אַ מאַן, וואָס איז געווען בלינד אויף איין אויג. פרעגט ער איהם:

— וואוהין געהסטו, אינגעלע?

— אין וואַלד אַריין — האָט געענטפערט חבקוק — אָנצושניידען צווייגעלעך פאַר אַ רוט.

— אויף וואָס דאַרפסטו אַ רוט?

— מיין טאַטע דאַרף אַ רוט מיך צו שלאָגען, ווייל ער האָט מיך ליב און שלמה המלך האָט געזאָגט, ווער עס שלאָגט ניט זיין קינד האָט איהם פיינט.

— גוט טוסטו, מיין קינד. איך בין אויך אַמאָל געווען אַ קליין אינגעל, ווי דו, אַ זעהענדיגער אויףביידע אויגען. איך בין בלינד געוואָרען, און מענשען האָבען געזאָגט, אַז דאָס איז מיר געקומען דערפון, וואָס מיינע עלטערן האָבען מיך ניט געשלאָגען. אָבער וואָס וועסטו טון, אַז ס׳וועט דיר וועה טון?

— איך וועל זיך איינגראָבען מיט מיינע נעגעל אין דער ערד, און וועל ניט אַרויסלאָזען קיין קול, מיין טאַטע זאָל קיין צער ניט האָבען.

— גראָב, גראָב! אפשר וועסטו אויסגראָבען פון דער ערד אַ גוטע זאַך.

דער מאַן איז אַוועק זיין וועג און חבקוק, זיין וועג.

האָט חבקוק ווידער באַגעגענט אַ מאַן, פירענדיג אַ צווייטען אַ געשמידטען הענט און פיס אין אייזערנע קייטען. האָט איהם דער געפאַנגענער געפרעגט: וואו געהסטו, אינגעלע?

— אין וואַלד אַריין — האָט חבקוק געענטפערט —

אַנצושניידען ריטלעך, דער טאַטע זאָל מיך מיט זיי שלאָ־
גען. וואָרים אַזוי האָט שלמה המלך געשריבען אין זיינע
ביכער: ווער עס שלאָגט ניט זיין קינד, האָט איהם פיינט.

— זעהר שען וואָס דו טוסט אַזוי — האָט דער גע־
שמידטער געענטפערט — איך בין אויך געווען אַ אינגעל
ווי דו, און מיינע עלטערן האָבען מיך ניט געשלאָגען. איך
האָב געטון, וואָס מיין הארץ האָט געגלוסט, און זיי האָבען
אויף מיר ניט אָנגעשריען, ביז איך האָב זיך איינמאָל גע־
לעגט שלאָפען, און ווען איך האָב זיך אויפגעכאַפּט זענען
מיינע הענט און פיס געווען געשמידט אין קייטען און שווע־
רע ריטער האָבען זיך געשאָטען אויף מיין רוקען. קלוגע
לייט האָבען מיר געזאָגט, אַז דאָס איז מיר געקומען דערפון
וואָס מיינע עלטערן האָבען מיך קיינמאָל ניט געשלאָגען.
אָבער זאָג מיר, וואָס ווערסטו טון אז ס'וועט דיר וועה טון?

— איך וועל זיך איינגראָבען מיט מיינע נעגעל אין דער
ערד און וועל ניט אַרויסלאָזען קיין קול, מיין טאַטע זאָל
קיין צער ניט האָבען.

— גראָב, גראָב, אינגעל! אפשר ווערסטו פון דער
ערד עפּעס אַ גוטע זאַך אויסגראָבען.

דער געפאַנגענער איז זיך אַוועק זיין וועג, און חבקוק
איז געקומען אין וואַלד אַריין, האָט אָנגעשניטען ריטלעך
און איז אַהיים געגאַנגען.

ער האָט זיך אויסגעשטרעקט אויף דער ערד און גע־
זאָגט צום פאָטער: יעצט, טאַטע, שלאָג, און די מאַמע
וועט צעהלען די שמיץ, דו זאָלסט ניט האָבען קיין טעות אין
צעהלען.

דער פאָטער האָט איהם געגעבען דעם ערשטען שמיץ.

חבקוק האָט דערפיהלט אַ וועהטאָג. ער האָט פאַרביסען די ליפען, האָט איינגעגראָבען זיינע נעגעל אין דער ערד — און האָט אַרויסגענומען אַ גאָלדענע מטבעה.

ער האָט עס געוויזען זיין טאַטען: זעהסט, דאָס האָב איך געפונען ווען איך האָב זיך איינגעגראָבען מיט די נע־געל אין דער ערד.

עובד האָט באַטראַכט די מטבעה, האָט זי געגעבען צו זיין פרוי: נאַ, געה קויף מעל און גרינצייג, וועלען מיר אָפּעסען אַ זאַטען מאָלצייט.

דער פאָטער האָט געגעבען דעם צווייטען שמיץ, און חבקוק האָט אויסגעגראָבען נאָך אַ מטבעה.

דער פאָטער האָט באַטראַכט די מטבעה און געזאָגט צו זיין פרוי: געה, קויף אַ פערד און אַן אַקער וועלען מיר באַארבייטען די ערד און ניט ליידען קיין הונגער.

ביים דריטען שמיץ האָט חבקוק ווידער אויסגעגראָבען א מטבעה.

האָט דער פאָטער געזאָגט: מיט דער מטבעה ווייס איך ניט וואָס צו טון. געה, מיין זוהן, אין שטאָט אַריין און פרעג ביים רב וואָס צו טון מיט דער מטבעה.

און דער רב פון שטאָט איז געוועזען באַוואוסט פאַר אַ גרויסען חכם און מכניס אורח. זעקס געקעכצען האָט מען געגעסען ביי זיין טיש, אַזוי פיעל געסט פלעג ער איינלאַדען צו זיין טיש און אַ סך זענען אויך געקומען ניט איינגעלאַ־דענערהייט.

אַז חבקוק איז געקומען צום רב האָט ער געפרעגט: וואָס קאָן מען טון מיט דער מטבעה?

האָט דער רב געזאָגט, פאַר דער מטבעה קאָן זיך אַ אינגעלע קויפען אַ סך ספרים.

— איך קאָן אָבער ניט לעזען — האָט חבקוק גענטפערט.

— דו קאָנסט ניט לעזען ? — האָט זיך דער רב געוואונדערט — בלייב ביי מיר און איך וועל מיט דיר לערנען.

איז חבקוק געבליבען אויף אַ ווייִלע ביים רב אין הויז, און צווישען ערשטען געקעכץ און דעם צווייטען האָט ער איהם אויסגעלערנט דעם אלף בית און די נקודות.

צווישען דעם צווייטען און דריטען האָט ער מיט איהם דורכגעלערנט דעם ספר בראשית.

צווישען דעם דריטען און פערטען, דעם ספר שמות.

צווישען פערטען און פינפטען, דעם ספר ויקרא.

צווישען פינפטען און זעקסטען, דעם ספר במדבר.

און פאַר'ן בענשען האָט ער מיט איהם דורכגעלערנט דעם לעצטען ספר — דברים. ווען די סעודה האָט זיך געענדיגט האָט חבקוק שוין דעם גאַנצען חומש געקענט.

נאָך דער סעודה האָט חבקוק געוואָלט געהן אַהיים, אָבער דער רב האָט איהם געזאָגט: דו האָסט אַ גוטען קאָפּ, אינגעלע! זיי ביי מיר, און איך וועל מיט דיר תורה לערנען, און ווען דו וועסט אויסוואַקסען וועסטו זיין אַ גרויסער חכם.

איז חבקוק געבליבען ביים רב און האָט דאָרט געלערנט זיבען יאָהר, זיבען מאָנאַטען און זיבען טעג.

און ער האָט זיך אומגעקערט אַהיים אַ גרויסער חכם,

און ער האָט שוין געהאַט אַ סך תלמידים וואָס האָבען פון איהם געלערנט.

פליגען־שריפט.

שלמה, אַ אינגעל פון אַ יאָהר עלף, אַ תלמיד אין אַ שולע, האָט זיך גאַנץ פריה אַוועקגעזעצט צוגרייטען זיין לעקציע אין מאָלען. געווען איז דאָס אין די ערשטע טעג פון נייעם זמן און די לעצטע טעג פון הערבסט, ווען ס'איז אַזוי גוט צו פאַרברענגען אין אַלערליי פרעהליכע שפּילען. האָט זיך שלמה אַ גאַנצען טאָג געשפּילט און ניט באַוויזען צו צוגרייטען זיין לעקציע. דעריבער איז ער אויף מאָרגען אויפגעשטאַנען גאַנץ פריה צו ענדיגען זיין אַרבייט.

אָבער ער איז פויל און מיט גרוים שווערינקייט צייכענט ער איין שטריך נאָכ'ן אַנדערן. פונדעסטוועגען האָט ער שוין באַלד ביים ענדיגען. אָט נאָך עטליכע שטריכען און ער איז פאַרטיג. ער האָט איינגעשטעקט די פעדער אין טינטער און ציהט זיך און קנאַקט זיינע פינגער. ער פאַרלעגט די הענט אויפ'ן קאָפּ, פאַרטראַכט זיך און פאַרגעסט זיין לעקציע, זיין העפט, די שולע און אַלץ מיט אַנאַנדער.

נאָר אָט האָט אַן איינגעשפּאַרטע פליג ניט געפונען קיין בעסער אָרט וואו זיך אַוועקצושטעלען, ווי אויף שלמה'ס נאָז, וואָס שפּאַרט אַרויס פון זיין רוהיג געזיכט. דער אינגעל וויל ניט פאַנאַנדער נעמען זיינע הענט אָפּצוטרייבען די פליג און שאָקעלט מיט דעם קאָפּ זי זאָל זיך דערשרעקען און אַנטלויפען. אָבער די איינגעזעסענע פליג רירט זיך ניט פון אָרט.

דער אינגעל טוט א שטארקען שאָקעל מיט'ן קאָפּ. די פליג פארלאָזט די נאָז און שטעלט זיך אויפ'ן שטערן. שלמה האָט אָנגעהויבען ווארפען זיין קאָפּ ארויף און אראָפּ, און קנייטשען דעם שטערן. האָט די פליג פארלאָזען איהר אָרט און זיך אוועקגעשטעלט אויפ'ן אויער. איז איהר דאָס אָרט ניט געפעלען. איז זי אריבערגעפלויגען אויף דער ברעם פון אויג, און פון דאָרט אויף דער לינקער האַנט.

— ווארט, דו ווילדע פליג! איז שלמה אין כעס געוואָרען — איך וועל מיט דיר לערנען דרך ארץ. ער האָט א מאַך געטון מיט זיין רעכטער האנט און אין א רגע איז די פליג געוועןן א געפאַנגענע.

דאַן האָט איהם אָנגעכאַפּט א שרעקליכער באַגער: „איך וועל איהר אָפּרייסען די פליגעל, וועלען מיר זעהן וואָס וועט אַזאַ העלד אויפטון אָהן פליגעל. וועט זי זיך אויך דאַן בונטעווען? וועט זי אויך דאַן שטערן מיין רוה?" און מיט גרויס רציחה האָט ער אָנגעכאַפּט זיין אומגליקלעך געפאַנג, איהר אָפּגעריסען די פליגעל און געלאָזט געהן.

און די פליהענדע און גליקליכע פליג איז אין איין רגע געוואָרען א נישטיג און אומגליקלעך ווערעמעל.

שלמה'ן האָט א ווײַלע געקלאַפּט דאָס הארץ ווען ער האָט זיך איינגעקוקט אויף דער פליג מיט די אָפּגעריסענע פליגעל, נאָר באַלד האָט ער זיך באַרוהיגט און זיך ווייטער גענומען צו זיין ארבייט.

און די אומגליקלעכע פליג, ווען עס שטעהען פאַר אלערליי צרות און אומגליקען, איז אביסעל געקראָכען און זיך אָפּגעשטעלט, געקראָכען און אָפּגעשטעלט און זיך

שטאַרק געוואונדערט. פון גרויס שרעק האָט זי ניט גע־פיהלט די גרויסע רציחה, וואָס דער שלעכטער אינגעל איז געגען איהר באַגאַנגען. דאַריבער האָט זי ניט פארשטאַנען פאַר וואָס זי קען זיך ניט אויפהויבען און פליהען אין דער פרייער לופט, ווי זי איז געוואוינט. זי איז געשטאַנען פאַר־טיפט אין געדאַנקען, וועלענדיג פאַרשטעהן וואָס מיט איהר קומט פאַר.

איינע פון איהרע פליהענדע שוועסטער איז פאַרביי איהר דורכגעפלויגען, זיך אַ ווײַלע אָפּגעשטעלט און זי באַ־טראַכט.

— זום . . . זום . . . . — האָט די פליג אַ זיפץ געטון אויף איהר אומגליקלעכער פריינדין, און איז אוועקגעפלוי־גען.

— אומגליקלעכע! — האָט איהר די פליג געוואָלט זאָגען — אַ מענשענס האַנט האָט דיך אָנגערירט. זיין באַ־רירונג איז געפערליך. ער פאַרוואַנדעלט הימלישע פויגעל אין שטויביגע ווערעם.

די אומגליקלעכע פליג איז געקראָכען און שטעהן גע־בליבען, געקראָכען און שטעהן געבליבען, ביז זי איז צוגע־קומען צום טינטער. זי איז אַרויפגעקראָכען, אַריין אין טינטער און פאַרשוואונדען.

אומגליקלעכע! עס איז איהר באשערט געווען צו געפינען איהר טויט אין טינט!

דער אינגעל האָט שוין כמעט געענדיגט זיין אַר־בייט און מיט פרייד זי באַקוקט און געטראַכט: „נאָך אַ ווײַלע און איך וועל באַקומען זעהר אַ גוטען צייכען פאַר דער ריינער און שענער צייכענונג!"

נאָך אַ צוויי שטריכעלעך האָט ער געדאַרפט מאַכען אויף דעם ריינעם פּאַפּיר, און די אַרבייט איז געענדיגט. נאָר די טינט אויף דער פעדער איז פאַרטריקענט. האָט ער זי איינגעטונקען אין טינטער און אָנגעהויבען צייכענען.

נאָר, אוי! די דערטרונקענע פליג האָט זיך אָנגע־טשעפּעט אויפ'ן שפּיץ פון דער פעדער, און זייענדיג אויס־געווייקט אין טינט, האָט זי אָנגעהויבען אַרומקריכען אי־בער דער שענער, ציכטיגער צייכענונג.

שלמה האָט אָנגעהויבען אַרונטערטרייבען די פליג מיט זיין פעדער. דאָס מאָל איז די פליג ניט געווען איינגע־שפּאַרט און אָנגעהויבען קריכען ווייטער און ווייטער לאָ־זענדיג נאָך זיך פלעקען טינט איבער דער גאַנצער לענג פון דער צייכענונג.

דער אינגעל איז אַ פאַרציטערטער געוואָרען. אָנ־הויבען די אַרבייט פון דאָס ניי קען ער ניט, ווייל ס'איז שוין צו שפּעט. עס איז אין גאַנצען געבליבען אַ פּאָר מינוט ביז מען הויבט אָן לערנען און די צייט דאַרף ער באַנוצען אויף געהן אין שולע. ער מוז דעריבער דעם לעהרער ווייזען די צייכענונג ווי זי איז, אָדער אין גאַנצען קיין צייכענונג ניט ווייזען. אַזוי צי אַזוי וועט ער באַקומען זיין שטראָף.

ער האָט געוואָרט אַ ווייַלע, ביז די טינט וועט זיך אָפּ־טריקענען. נאָכדעם האָט ער אָנגעהויבען איינפּאַקען זיי־נע ביכער און העפטען. ער האָט אַ קוק געטון אויף זיין צייכענונג און זיין הארץ איז אין איהם אָפּגעשטאָרבען.

ער האָט געקוקט אויף די טינט־פלעקען, וואָס די פליג האָט נאָך זיך געלאָזען. אָבער דאָס זענען גאָר ניט קיין פּשוט'ע פלעקען... דאָס זענען משונה'דיגע אותיות און אַ

משונה'דיגע שריפט... אָט זענען פאַסיקלעך און אָט פינטעלעך, האַלבע און גאַנצע רעדעלעך, און אַלע אין אַ גלייכער שורה.

און אין זיין אויפגערעגטען מוח הויבט ער אָן צוזאַמענשטעלען די פאַסיקלעך און פינטעלעך: „דאָס איז זיכער פליגען־שריפט — האָט ער מיט אַ ציטערדיג האַרץ באַשלאָסען — איך פאַרשטעה ניט די שריפט און די שפּראַך, איך וויים אָבער וואָס דאָ איז געשריבען. דאָס איז אַן אָנקלאַגע אויף מיר פון דער פליג: „פאַר וואָס, ווילדער אינגעל, פאַר וואָס האָסטו אָפּגעריסען מיינע פליגעל און מיך איבערגעגעבען יעדער צרה און יעדען אומגליק, פאַר יעדער שפין און יעדען וואָרעם, פאַר יעדען שנאָבעל און פויגעל ? !"

אין דער רגע איז אַ פליג דורכגעפלויגען פאַרביי זיין אויער און אַ זשום געטון: זום . . . ם . . . ם."

— אויך דאָס זשומען פאַרשטעה איך — האָט דער אינגעל מיט אַ קלאַפּעדיגען האַרץ געטראַכט: אוי, מערדער! — האָט די פליג געזאָגט — פאַר וואָס האָסטו אומגליקליך געמאכט א גליקלעכע, פרעהלעכע פליג און זי פארוואנדעלט אין אַן אומגליקלעכען וואָרעם ? וואָלסטו צופרידען געווען, ווען מען וואָלט דיין ברודער אָפּהאַקען זיינע פיס און דיין שוועסטער איהרע הענט ?

מיט אַ צעבראָכען האַרץ איז שלמה געקומען אין שולע אריין. און די ערשטע ארבייט אויף וועלכער דער לערער האָט איהם געפרעגט איז געווען — די צייכענונג.

מיט אַ געבראָכען געמיט האָט ער דערלאַנגט דעם לערער זיין העפט. ווי דער לערער האָט דארויף גע-

קוקט, זענען אַנגעפלויגען דריי פליגען און זיך אַוועקגע־שטעלט אויפ'ן פּאַפּיר, ווי זיי וואָלטען לעזען וואָס דאָרט איז אָנגעשריבען.

דער צעשראָקענער אינגעל האָט אין די דריי פליגען גע־זעהן צוויי עדות און אַ ריכטער, וועלכע זענען איהם געקו־מען משפּט'ען און אַרויסגעבען אַ פּסק.

אַ טרויעריגער מיט אַן אַראָפּגעלאָזטען קאָפּ, ווי אַ זינדיגער, איז שלמה געגאַנגען זיך שטעלען אין ווינקעל פון קלאַס־צימער. ער האָט זיך ניט געקענט איינהאַלטען ,און זיך ביטער צעוויינט.

נאָר ניט איבער דער שטראָף און דער שאַנדע האָט ער געוויינט. ער איז געוועזען פון יענע קינדער, וואָס באַקלאָגען זיך ניט אויף זייערע עלטערן און לערער ווען זיי ווערען באַשטראָפט. ער האָט געוואוסט, אַז ער האָט זיך פאַרשול־דיגט און ער האָט די שטראָף אָנגענומען מיט אַ באַשלוס ווייטער צו זיין גוט. געוויינט האָט ער, ווייל די פליגען־שריפט איז איהם געשטאַנען פאַר די אויגען און ער האָט זי ניט געקענט פאַרגעסען.

„אָ, דו שלעכטער אינגעל! פאַר וואָס האָסטו אָפּ־געריסען מיינע פליגעל?״

„וואָס וואָלט געווען, ווען מען וואָלט אַזוינס געטון דיין ברודער און דיין קליין שוועסטערל?״

און אַפילו, ווען ער איז געגאַנגען שלאָפען, ווי נאָר ער האָט צוגעמאַכט די אויגען, האָבען זיך איהם אַקעגען גע־שטעלט די שורות פון דער פליגען־שריפט, קלאָר און דייט־ליך:

„אוי, שלעכטער אינגעל! פאַר וואָס האָסטו אָפּגע־ריסען מיינע פליגעל?"

און אין חלום זעהט ער אַ סך, אַ סך פליגען פליהען אין דער הויך און שפּילען זיך מיט די שטראַלען פון דער זון. פּלוצים פאַלען לעבען איהם אַרונטער אָפּגעהאַקטע פלי־געלעך און זיי וויינען און זשומען איהם אין די אויערן:

„ווי ווען מען וואָלט אַזוינס געטון דיין ברודער און דיין קליין שוועסטערל?"

ווען ער איז אויפגעשטאַנען אין דער פריה, איז ער די ערשטע זאַך געלאָפען צו זיין ברודערל און שוועסטערל. ער האָט זיי געקושט, און הייסע טרערען האָבען גערונען פון זיינע אויגען.

פון דאַן אָן, אַז שלמה האָט געזעהן ווי אַ אינגעל הויבט אויף די האַנט צו כאַפּען אַ פליג, האָט ער איהם ניט געלאָ־זען און געזאָגט: „לאָז זיי אָפּ! ווען מען זאָל אַזוי טון דיין ברודערל אָדער שוועסטערל, וואָלסטו צופרידען געווען?"

א ריינער געוויסען.

ביי יחזקאל'ס עלטערן אין הויז איז געווען אַן אַלטע דינסט. געהייסען האָט זי שרה. יחזקאל'ס עלטערן האָ־בען איהר אָפּגעגעבען כבוד, ווייל זי איז געווען אַן אַלטע. אַ חוץ דעם האָבען די עלטערן זי ליב געהאַט פאַר איהר ערליכקייט און איבערגעבענהייט. זי האָט אָפּגעהיט יעדע זאַך וואָס האָט באַלאַנגט צו איהר בעל הבית און קיין מיה און אַרבייט איז פאַר איהר ניט שווער געווען ווען זי האָט געקענט פאַרהיטען אַ שאָדען.

אָבער יחזקאל האָט זי פיינט געהאַט פאַר איהר שטרענגקייט און ווייל זי האָט זיך אָפט באַקלאָגט אויף איהם. האָט ער זיך אָנגעשפּאַרט אַן וואַנט, האָט זי געשריען, אַז ער רייבט אָפּ דעם קאַ־לעך. האָט ער זיך געוואַשען און פאַרגאָסען אַבי־סעל וואַסער, האָט זי געמאַכט אַ גערוואַלד, אַז ער מאַכט אַ מבול אין הויז. ליגט ער אויף דער סאָפע, און האָט גאָר אַפילו ניט אין זין צו צעקנייטשען די דעקע וואָס איז אויף איהר פאַרשפּרייט, שרייט זי, אַז ער צעקנייטשט די גאַנצע דעקע. וואו ער איז געשטאַנען און געגאַנגען איז ער איהר געווען אין וועג. „דאָ שטעל זיך ניט, דאָרט זעץ זיך ניט, אהער גיה ניט, דאָרט לעג זיך ניט."

— זי איז אַ שלעכטע — האָט זיך יחזקאל באַקלאָגט — איך האָב זי פיינט, ווי דעם טויט!

אין הויף איז געווען אַ הון ביי וועלכער די מאַמע איז געשטאָרבען ווען זי איז נאָך אַ קליין הינדעלע געווען. האָט שרה רחמנות געהאַט אויפ'ן הינדעל און עס אַריינגענומען אין קיך, און פלעג עס האָדעווען און וואַרעמען, ביז ס'איז אויסגעוואַקסען און געוואָרען אַ גרויסע, שענע הון. האָט מען זי גערופען „שרה'ס הון."

איינמאָל איז יחזקאל געזעסען מיט זיינע ברידער און געשפּילט אין „ציגען־וואָלף". זיין ברודער האָט אוועקגע־שטעלט אַ שטיקעל קרייד — דער וואָלף, און יחזקאל האָט אויסגעשטעלט זיינע קערנער — די שעפּסען פאַרען וויי אַלם היטער פאַר'ן וואָלף, און דערווייל האָט ער געזוכט אַריינצונאַרען איהם אין דאָרף אַריין. נאָך איין שפּאַן און דער וואָלף איז געפאַנגען.

פלוצים איז אויף זיי אָנגעפאַלען „שרה'ס הון" און ניט טראַכטענדיג אַז די קערנער זענען גאָר קיין קערנער ניט, נאָר ציגען, און ניט פאַרשטעהענדיג, אַז דער ווייסער קרייד איז ניט קיין איינפאַכער קרייד, נאָר אַ ווילדער וואָלף, האָט זי אָפּגעשטופּט דעם וואָלף און אויפגעקליבען איינציג־ווייז אַלע קערנער־ציגען, וואָס זענען געשטאַנען אויף דער וואַך.

יחזקאל איז שטאַרק אין כעס געוואָרען אויף דער חוצפה'דיגער הון און איז איהר נאָכגעלאָפען אָפּרעכענען זיך מיט איהר. אָבער אויך דאָס מאָל האָט זיך שרה אריינ־געמישט און אָפּגעראַטעוועט די הון פון זיינע הענט.

האָט יחזקאל געשוואוירען איינמאָל פאַר אַלע מאָל זיך נוקם צו זיין אָן שרה'ן.

ער האָט געוואוסט, אַז שרה האָט אַ זוהן, וואָס דינט אין דער ארמיי, אַז זי בענקט נאָך איהם תמיד און רעדט פון איהם בייטאָג און ביינאַכט. „איך וועל איהר אָפּטון אַ זאַך, אַז זי וועט מיך האָבען צו געדענקען!" — האָט יחזקאל באַשלאָסען.

אויף מאָרגען איז ער אויפגעשטאַנען גאַנץ פריה ווען שרה איז נאָך געשלאָפען. האָט ער גענומען איהר שוך, אָפּ־געשניטען אַלע קנעפּלעך און איהם צוריק אַוועקגעשטעלט.

ווען שרה האָט זיך אויפגעכאַפּט האָט ער איהר גע־זאָגט: „אָט ערשט איז דאָ געוועזען דיין זוהן דער סאָלדאַט... ער איז נאָך נעכטען ביינאַכט צוריקגעקומען... נאָר אַזוי ווי דו ביזט געשלאָפען איז ער אַוועק צו זיין פעטער און ער האָט געזאָגט, אַז ער וועט אויף דיר דאָרט וואַרטען."

אַז שרה האָט דערהערט די פרעהליכע בשורה האָט

איהר הארץ אָנגעפאַנגען שפּרינגען פון פרייד. ווארום זי האָט גאָר ניט ערוואַרט איהר זוהן זאָל איצט קומען. האָט זי זיך גענומען שנעל אָנטון.

— ווער האָט עס אָפּגעשניטען די קנעפּלעך פון מיין שוך ? — האָט שרה אויסגעשריען מיט כעס, ווען זי האָט גענומען דעם שוך.

— ווער ? דיין טייערע הון, וואָס האָט נעכטען אויפגעגעסען מיינע ציגען — האָט יחזקאל געענטפערט.

שרה האָט ניט געענטפערט אַ וואָרט. זי האָט פאַרשטאַנען, אַז דאָס האָט עס דער ווילדער אינגעל איהר אָפּגעטון. זי האָט פאַרבונדען איהר שוך מיט אַ בענדעל און געלאָפען צו איהר ברודער. אָבער מיט גרויס הארצוועהטאָג האָט זי זיך דערוואוסט, אַז די גאַנצע מעשה איז אַ ליגען.

שרה האָט זיך אומגעקערט א־היים מיט א צעבראָכען הארץ און פאַרוויינטע אויגען. דאָס מאָל האָט זי זיך ניט געבייזערט און ניט געשריען, נאָר מיט אַ שווערען זיפץ האָט זי געזאָגט צו זיין מוטער : „ער האָט מיך אָפּגענאַרט ! מיין זוהן איז ניט געקומען !”

יענעם גאַנצען טאָג און אַ סך טעג נאָכדעם איז שרה אַרומגעגאַנגען אַ טרויעריגע. זי האָט זיך ניט געבייזערט אויף די קינדער, אָבער די גאַנצע צייט האָט זיך אויף איהרע ליפּען קיין שמייכעל ניט באַוויזען נאָר אַ שווערער זיפץ האָט זיך אָלע ווייִלע אַרויסגעריסען פון איהר הארצען.

יחזקאל האָט געזעהן שרה'ס אומעטיג געזיכט, געהערט איהרע זיפצען און איהם האָט שטאַרק פאַרדראָסען. ער האָט געוואוסט, אַז דאָס האָט ער זי אומעטיג געמאַכט. ער

האָט זי אָפּגענאַרט און דערמיט פאַרביטערט איהר געמיט.
„זי האָט ניט ערוואַרט איהר זוהן — האָט ער ביי זיך געטראַכט — און איז געווען רוהיג און פרעהלעך און איך האָב איהר צעשטערט איהר רוה און פאַרטריבען איהר פרייד.”
„יאָ, איך האָב צעשטערט איהר גאַנצען גליק און פאַרביטערט איהר לעבען.”

אַ לאַנגע צייט נאָכדעם האָט דער אינגעל געפּרואווט זי איבערבעטען און באַרוהיגען מיט גוטע רייד און טרייסטווערטער, אָבער זי האָט גאָר ניט געענטפערט. האָט דער אינגעל פאַרשטאַנען אַז איהר האַרץ איז שטאַרק פאַרביטערט.

און דער אינגעל האָט ניט געקענט רוהען. ער האָט געטראַכט ווי זי צוריק אויפצומונטערן. ער האָט געטראַכט און געטראַכט און געפונען אַ וועג.

ער האָט געוואוסט, אַז איהר איז אַלע מאָל שווער צו געפינען עמיצען אָנצושרייבען פאַר איהר אַ בריף צו איהר זוהן וואס איז איהר איינגעבאַקען אין האַרצען. האָט ער אָנגעהויבען אויפפּאַסען אויף זיין האַנטשריפט, און אין איין מאָנאַט האָט ער זיך אויסגעלערנט שרייבען זעהר שען.

— שרה — האָט ער איינמאָל צו איהר געזאָגט מיט אַ קלאַפּענדיגען האַרץ — זעה ווי שען איך שרייב! לאָז מיך, וועל איך פאַר דיר אָנשרייבען אַ בריף צו דיין זוהן!

שרה האָט איהם אָנגעקוקט מיט חשד. האָט יחזקאל זיך ניט געקענט איינהאַלטען און האָט זיך צעוויינט.

— נו, גוט! שרייב! — האָט שרה געזאָגט פריינטליך.

מיט פרייד האָט יחזקאל געכאַפּט אַ ריינעם בויגען פּאַפּיר, אַ נייע פּען און גלאַנציג, שוואַרצע טינט און זיך אַוועק-

געזעצטביים טיש אין קיך. ער האָט זיך צוגעהערט צו שרה'ן און געשריבען וואָס זי האָט געהייסען.

ווען ער האָט געענדיגט דעם בריף האָט ער איהם פאַר איהר איבערגעלייענט.

די גאַנצע צייט וואָס ער האָט געלייענט האָט שרה געשוויגען און הייסע טרערען האָבען זיך געגאָסען פון איה־רע אויגען. און ווען ער האָט געענדיגט, איז זי אויפגעשטאַ־נען, איז צו איהם צוגעגאַנגען און א קוש געטון אין שטערן.

נאָכדעם איז יחזקאל אַרויסגעגאַנגען זיך שפּילען מיט זיינע חברים און האָט געפיהלט ווי אַ שווערער שטיין איז איהם אַראָפּ פון הארצען.

די שולע.

אַמאָל האָט אַן אָרעמאַן געפירט זיין אינגעל אין אַ וויי־טער שטאָט, דאָרט אַריינצוגעבען איהם אין אַ שולע. און ער איז אויפ'ן וועג געבליבען אָהן אַ גראָשען.

האָט דער פאָטער, אַ פאַרזאָרגטער, געטראַכט: „איך פיר מיין קינד אין אַ שולע אַריין אין אַ ווייטער שטאָט און איך האָב אפילו ניט קיין פּרוטה צו באַצאָהלען שכר למוד, פאַר שפּייז און אַ דירה פאַר מיין זוהן!"

עס איז נאַכט געוואָרען און זיי זענען אַריין אין אַן אכסניא איבערנעכטיגען. אין דער אכסניא איז געווען נאָך אַן אורח, אַ יונגער מאַן, שען אָנגעטון און קענטיג אַ רייכער.

האָט זיך דער פאָטער מיט'ן זוהן געלעגט אין איין צימער און אין צווייטען צימער לעבען זיי איז געשלאָפען דער רייכער יונגער מאַן אַליין. און אַן אָפענע טיר האָט געפירט פון איין צימער אין אַנדערן.

ביינאַכט איז דער פּאַטער אויפגעשטאַנען און שטילער־הייט איז ער אַריין אין צווייטען צימער, האָט אַרויסגע־גנב'עט דאָס גאַנצע געלט ביים יונגען מאַן און זיך צוריקגע־לעגט.

און דער זוהן איז ניט געשלאָפען און האָט געזעהן וואָס זיין טאַטע האָט געטון.

— וואָס זאָל איך טון? — האָט דער אינגעל גע־טראַכט — זאָגען דעם טאַטען, אַז ער האָט ניט ריכטיג גע־טון, וועל איך איהם דאָך פאַרשעמען. זאָל איך שווייגען? איז ווי קען איך זעהן, ווי מיין טאַטע זינדיגט און איך זאָל שווייגען?

האָט ער זיך אויפגעהויבען פון זיין געלעגער און אָנגע־הויבען לערנען. אין דער תורה שטעהט „לא תגנב", אין דער תורה שטעהט „לא תגנב"...

— וואָס מורמעלסטו דאָרטען? — האָט דער פּאַטער אויף איהם אָנגעשריען.

— איך חזר מיר איין וואָס כ'האָב געלערנט אין חומש

— האָט דער אינגעל געענטפערט — עס שטעהט אין דער תורה: „לא תגנב". לא תגנב מיינט: דו זאָלסט ניט גנב'ענען.

— לעג זיך און שוויג — האָט דער פּאַטער אויף איהם אָנגעשריען — יעצט איז ניט קיין צייט פאַר לער־נען!

האָט זיך דער אינגעל געלעגט נאָר ער האָט ניט גע־קענט איינשלאָפען. און דער פּאַטער האָט זיך געטראַכט: „נו, איצט האָב איך ניט וואָס צו זאָרגען. דאָס געלט וועט מיר קלעקען פאַר שכר למוד און אפשר אויך פאַר דירה געלט און קעסט פאַר מיין זוהן." און ער איז איינגעשלאָפען.

און דער יונגער מאַן האָט זיך אויפגעכאַפּט ביי נאַכט, האָט אַ טאַפּ געטון זיין קעשענע און — ניטאָ דאָס געלט. איז ער אַריין אין צווייטען צימער און געטראָפען דעם פאָטער שלאָפען און דעם זוהן אַ וואַכעדיגען. האָט ער זיך געטראַכט: „דער וואַכעדיגער איז געווים דער גנב."

האָט ער אָנגעכאַפּט דעם אינגעל ביים האַלז, איהם אַריינגעשלעפּט אין זיין צימער און געפרעגט: וואו איז דאָס געלט?

האָט זיך דער אינגעל געטראַכט: „וואָס זאָל איך טון? זאָגען, אַז איך וויים ניט? וועל איך דאָך זאָגען אַ ליגען. דערצעהלען וואָס כ'האָב געזעהן? וועל איך דאָך רעדען שלעכטס אויף מיין טאַטען.

האָט ער געשוויגען.

— מיין געלט, וואו האָסטו באַהאַלטען?

דער אינגעל שווייגט.

האָט ער איהם אַ וואָרף געטון אויף דער ערד און אָנגעהויבען שלאָגען.

דער אינגעל האָט פון גרוים ווערטאָג געביסען זיינע ליפּען און זיינע הענט און געשוויגען.

האָט זיך דער יונגער מאַן געוואונדערט אויף דעם אינגעל, וואָס ער גיט אַפּילו ניט איין קוויטש. ער האָט איהם אַ שטוים געטון מיט'ן פוס און אַ געשריי געטון: לעבסט, צי דו ביזט שוין טויט?!

— ש-שש! — האָט דער אינגעל געשעפּטשעט — שריי ניט אַזוי, דו וועסט נאָך אויפוועקען מיין טאַטען!

— אויב דו האָסט אַזוי מורא פאַר דיין טאַטען, וועל איך דיך שלאָגען אַזוי לאַנג ביז דו וועסט איהם אויפוועקען מיט דיין געוויין.

און ער האָט איהם אָנגעהויבען שלאָגען איבער'ן רו־קען, איבער די פּים. אָבער דער אינגעל האָט אַריבערגע־טראָגען די וועהטאָגען און געשוויגען.

דערווייל האָט זיך דער פאָטער אויפגעכאַפּט. ער איז אַראָפּ פון בעט און געזעהן ווי זיין זוהן ליגט אין צוויי־טען צימער אויף דר'ערד און שמיץ שיטען זיך אויף איהם. איז ער געפאַלען דעם רייכען מאַן צו די פים און אָנגעהוי־בען וויינען.

— שלאָג ניט מיין ערליכען זוהן! איך בין דער גנב! ער האָט מיך געוואָרענט איך זאָל ניט גנב'ענען, און איך האָב איהם ניט געפאָלגט. אָט, נאַ דיר דיין געלט, נעם עס און מיך זעץ אַריין אין תפיסה.

אַז דער מאַן האָט געזעהן די גרויסע ליבשאַפט פון דעם אינגעל צו זיין פאָטער, האָט ער אַ פאַרשעמטער אַראָפּגע־לאָזען זיין קאָפּ צו דר'ערד. אַ ווײלע האָט ער געשוויגען דאַן האָבען זיך פון זיינע אויגען אָנגעהויבען גיסען טרערען.

— דאָס געלט, וואָס דו האָסט ביי מיר גע'גנב'עט, איז ניט מיינס. ביי מיין טאַטען האָב איך עס אַרויסגע־גנב'עט און געוואָלט אַנטלויפען פון איהם. מיך האָט ניט געאַרט זיין צער און זיין שאַנדע. איצט זיצט ער אין זיין צימער, וויינט און בענקט נאָך מיר. דו ביזט אַ גנב און איך בין אַ גנב און אַ שלעכט קינד. איך וועל ביי דיר דאָס געלט ניט נעמען ביז דו וועסט מיט מיר ניט געהן צו מיין טאַטען און איהם בעטען ער זאָל מיר מוחל זיין.

זענען זיי אַלע אַוועק צו דעם מאַן'ס פאָטער און האָבען איהם דערצעהלט, וואָס מיט זיי האָט זיך געטראָפען. און דער זוהן איז געפאַלען זיין טאַטען צו די פים און מיט טרע־רען געבעטען: טאַטע, זיי מיר מוחל!

און דער אינגעל האָט אויך געבעטען דעם אַלטען עושר: זיי איהם מוחל, ווי אַ טאַטע, וועל איך איהם אויך מוחל זיין פאַר די קלעפּ וואָס ער האָט מיר געגעבען.

און דעם אינגעל׳ס פאָטער האָט געבעטען: נעם אָפּ דיין געלט און גאָט וועט אונז אַלעמען מוחל זיין.

אָבער דער אַלטער האָט אָנגעבויגען זיין קאָפּ און אַ שטראָם טרערען האָט אָנגעהויבען פליסען פון זיינע אויגען.

— איך קען ניט נעמען דאָס געלט, ווייל ס׳איז ניט מיינס. דאָס געלט האָט ביי מיר אַ מאַן געלאָזען. ער איז פּלוצים געשטאָרבען. זיינע יורשים האָבען געוואוסט אַז זייער טאַטע האָט ביי מיר געלאָזען געלט, אָבער איך האָב עם זיי ביז היינט ניט אָפּגעגעבען. איך וועל אייך ניט אָפּלאָזען ביז איהר וועט ניט געהן מיט מיר צו דעם מאַן׳ס יורשים, איך וועל זיי אָפּגעבען זייער געלט און איהר וועט זיי בעטען זיי זאָלען מיר מוחל זיין.

זענען אַלע אַוועק צו די יורשים פון דעם געשטאָרבענעם און האָבען זיי דערצעהלט די גאַנצע געשיכטע.

די יורשים האָבען אויסגעהערט די געשיכטע, געקוקט איינער אויפ׳ן אַנדערן און געשוויגען. נאָכדעם איז אויפגעשטאַנען דער עלטסטער פון די ברידער און האָט אַזוי געזאָגט:

— איהר בעט איך זאָל אייך מוחל זיין, און ביי וועמען זאָל איך בעטען פאַרגעבונג? איך בין אַ קרעמער און ביים קויפען סחורה וועג איך אַריבער און ביים פאַרקויפען דערוועג איך ניט, און איך קען אפילו ניט אַלע מיינע קונים איך זאָל זיי קענען אומקערען, וואָס איך האָב ביי זיי צוגענומען!

דאַן איז אויפגעשטאַנען דער צווייטער און האָט אַזוי געזאָגט:

— איהר קערט מיר אום גערויבט געלט, און ווע־מען זאָל איך אומקערען, וואָס איך האָב גע'גזל'ט? איך בין אַ פאַבריקאַנט און באַשווינדעל מיינע אַרבייטער. זיי האָבען מיט מיר אויסגענומען צו אַרבייטען אַכט שעה אַ טאָג, און איך רוק אַלע טאָג צוריק די ווייזערס פון זייגער און מאַך זיי אַרבייטען דרייצעהן שעה אַ טאָג. און איך ווייס ניט וואו עס געפינען זיך די אַלע מענשען וואָס האָבען ביי מיר געאַרבייט, איך זאָל זיי קענען אומקערען, וואָס איך האָב ביי זיי צוגענומען!

דאַן איז דער דריטער אויפגעשטאַנען און ער האָט גע־זאָגט: „וועה איז מיר, איך בין א צדקה אויפזעהער און צע־טייל ניט ערליך דאָס געלט צווישען די אָרעמע לייט. דעם גרעסטען טייל פון דעם געלט צעטייל איך צווישען מיינע אָרעמע קרובים, וואָס איך דאַרף אַליין מפרנס זיין!

און די ברידער האָבען זיך אַלע צעוויינט און זיך גע־שלאָגען אין האַרצען: וועה איז אונז אויף אונזערע זינד! מיר האָבען גע'גנב'עט און גע'גזל'ט און מיר ווייסען ניט וואו די מענשען זענען מיר זאָלען זיי קענען אומקערען, וואָס מיר האָבען ביי זיי פאַרנומען.

האָט זיך דער עלטסטער פון די ברידער אָנגערופען: קומט, לאָמיר געהן צום רב, און זאָל ער אונז זאָגען, וואָס צו טון מיט דעם געלט.

זענען אַלע געקומען צום רב און מיט טרערען אין די אויגען האָבען זיי איהם אַלעס דערצעהלט.

אַז דער רב האָט אויסגעהערט די געשיכטע האָט ער אָפּגעזיפצט און זיך אָנגערופען:

— איהר זאָגט אויף זיך, אַז איהר זענט זינדיג, און וואָס זאָל איך, וואָס בין שולדיג אין אייערע זינד, זאָגען? איך בין דאָך דער רב און לערער פון גערעכטיגקייט ביי אייך, און ווי האָב איך עס גאָר ביז איצט קיין זאַך ניט געטון גוט צו מאַכען אייערע וועגען און לערנען אייך גערעכטיג־קייט.

דער רב האָט אַ ווײַלע געטראַכט און דאַן האָט ער גע־זאָגט:

—קומט, ברידער, לאָמיר פאַרריכטען אונזער אויפ־פירונג. לאָמיר פאַר דעם געלט אויסבויען אַ שולע פאַר אָרעמע קינדער. דאָס געלט קומט פון אָרעמע לייט און צו די אָרעמע וועט עס זיך אומקערען. און איך וועל זיין דער לערער אין דער שולע.

אויף מאָרגען איז די זאַך באַוואוסט געוואָרען אין שטאָט. יעדער האָט זיך דערמאָנט אויף זיין האַנדלען מיט מענשען, און גרויס איז געווען די סומע געלט וואָס זיי האָ־בען אַלע צוזאַמענגעבראַכט.

דער רב האָט גענומען דאָס געלט און האָט דערפאַר געקויפט אַ שטיק לאַנד. די מענשען זענען זיך צוזאַמענ־געקומען און האָבען געמאַכט ציגעל, געהאַקט שטיינער, ברע־טער. דער האָט געקלעפט און יענער געמויערט, און מען האָט אויפגעבויעט אַ גרויסען, גרויסען פּאַלאַץ און אַרום איהם האָבען זיי פאַרפלאַנצט אַ שענעם גאָרטען.

און פאַר דעם איבערגעבליבענעם געלט האָט מען גע־עפענט אַ פרייע קיך פאַר די אָרעמע שילער.

און דער אָרעמער אינגעל איז אַריין אין דער שולע און דער פאָטער איז אַ פרעהליכער אַוועק אַהיים.